

ความอ่อนน้อมในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเต๋า Respectfulness in Theravada Buddhism and in Taoism

พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมฺโม,
Phramaha Mongkholkhan Thitadhammo,
พระครูปลัดสัมพิพัฒน์ธีรอาจารย์ (กิตติเชษฐ์ สิริวัฑฒโก),
Phra krupaladSampipatthanathiraChan (Kittiched Siri wattago)
พระวิระชัย เมตตาธิโร,
Phra Wirachai Mettatheero,
พระวรพนธ์ วรธมฺโม,
Phra Woraponte Varadhammo,
พระสุชีศม สีสเตชปุตติโย,
Phra Sukheesom Silatechaputtiyo,
นฤมล จิวัฒนาสุข
Narumon jiwattanasuk

E-mail : Mongkholkhan1977@gmail.com, Kittiched_prem@hotmail.com,
jiramahasuwan@gmail.com varadharmmo@gmail.com, narumonji@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 9 มีนาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 8 เมษายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 8 เมษายน 2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ (1) เพื่อศึกษาคำสอนเรื่องความอ่อนน้อมในพระพุทธศาสนาเถรวาท (2) เพื่อศึกษาคำสอนเรื่องความอ่อนน้อมของศาสนาเต๋า (3) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนความต่างเรื่องความอ่อนน้อมของพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเต๋า ผลการวิจัยพบว่า

ความอ่อนน้อมในพระพุทธศาสนาเถรวาท เกิดจากการเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมอย่างถูกต้องเป็นพื้นฐานก่อนเพื่อ สร้างความอ่อนน้อมให้เกิดขึ้นในครอบครัวและสังคม ด้วยการกระทำ ความอ่อนน้อมให้เข้าถึงความจริงแท้ของชีวิต

ความอ่อนน้อมของศาสนาเต๋าสอนให้เกิดความสำนึก เข้าใจความอ่อนน้อมที่เกิดจากการฝึกฝน อบรมให้เรียนรู้ธรรมชาติของชีวิต ของสังคม ของสิ่งแวดล้อม มีความเมตตา รู้จักพอ เช่น ความอ่อนของน้ำ น้ำไหลหล่อเลี้ยงชีวิต แต่น้ำทำให้หินกร่อนได้

เปรียบเทียบความเหมือนและความต่าง เหมือนกันโดยเนื้อหา ต่างกันที่ ความอ่อนน้อม พุทธศาสนามีชาดก มีพระสูตรรองรับ มีแนวคิด มีบทบาทหน้าที่ วิถีปฏิบัติ และมีเป้าหมายอย่างเป็นระบบชัดเจน เข้าใจง่าย ศาสนาเต๋านำเสนอให้อ่อนน้อมต่อธรรมชาติ ความรู้สึกดี สำนึกดีจะเกิดเอง มีความอ่อนน้อมโดยธรรมชาติเมื่อเริ่มเรียนรู้ ฝึกฝนตนให้ค่อยๆตาม

คำสำคัญ: ความอ่อนน้อม, ธรรมชาติ, ศาสนาเต๋า,

ADSTRACT

The research has three objectives 1) to study the teaching about the respectfulness in Theravada Buddhism, (2) to study the teaching about the respectfulness in Taoism, (3) to study the comparison of the respectfulness in Theravada Buddhism and in Taoism.

The research results pointed out that the respectfulness in Therevada Buddhism is based on right learning of the culture and tradition, then causing the respectfulness in family and society, indicating the reality of life.

The respectfulness in Taoism teaches the realization and understanding of the respectfulness created by training and learning the nature of life, the society, environment, sympathy just like the softness of water which cultivates lives but can erode the stone.

By comparing the similarity and difference of the respectfulness in Theravada Buddhism and in Taoism, it is similar in meaning but different in that the respectfulness in Theravada Buddhism is testified by stories and suttas, has ideas, theories, roles, functions, practices and systematic aims and is easy to understand whereas Taoism emphasizes the respectfulness to the nature and then good feeling and understanding will automatically occur. There will naturally be respectfulness at the beginning of training accordingly.

Keywords: Humility, Nature, Taoism

บทนำ

มนุษย์ต่างก็แสวงหาสิ่งที่ตนเองต้องการ นอกเหนือจาก ปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค อันเป็นความจำเป็นพื้นฐาน แต่ด้วยความเจริญทางด้านวัตถุมากขึ้นทำให้ความเจริญในทางด้านจิตใจน้อยลง ทำให้สังคมไทยในอดีตที่เคยเป็นสังคมเกษตรกรรมตามแบบธรรมชาติอิงอาศัยระบบนิเวศน์ การดำเนินชีวิตของประชากรส่วนใหญ่มีความผูกพันกับธรรมชาติ ไม่มีปัญหาในเรื่องความอ่อนน้อมในมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยกัน มีความผูกพันกันเหมือนญาติ ไม่มีปัญหาในเรื่องชนชั้นวรรณะ เช่น ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน ความมีสัมมาคารวะ ความเอื้อเฟื้อ ความใส่ใจ มองเห็นความสำคัญของสิ่งนั้น ๆ ให้ถูกต้องเหมาะสม เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปความโลภเกิดในจิตใจมนุษย์ ผลที่ได้ตามมามีคนไม่คำนึงถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนสิ่งทีมากับสังคมยุคนี้คือ เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ และไลน์ เป็นที่นิยมในกลุ่มแรงงานและวัยรุ่น ทำให้ธุรกิจสื่อและเศรษฐกิจต่าง ๆ โตขึ้น (พระราชวรเมธี 2559 : 20 18) มันมีสิ่งที่ไม่น่าปรารถนาตามมามีคือความลบลู่ ดูหมิ่น เหยียดหยามความเอาเปรียบ ไม่ใส่ใจในความสำคัญของสิ่งอื่น ๆ ทำให้ความเบียดเบียนกันเกิดมากขึ้นปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ทำให้มองเห็นว่าในสังคมมนุษย์ยุคปัจจุบันขาดเมตตาธรรมและขาดความอ่อนน้อมถ่อมตนก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น เมื่อมีสิ่งที่ดีผลประโยชน์

เกิดขึ้น ก็ใช้ความรุนแรงทางกายและวาจาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา จึงต้องทำสงคราม (war) เพื่อแย่งชิงอำนาจ เพราะว่าใจของแต่ละคนปราศจากคุณธรรมสำนึกในความอ่อนน้อม ในสังคมปัจจุบันปรากฏเป็นข่าวอยู่เสมอว่าคนที่ เป็น บิดา มารดาและบุตรธิดา สามิภรรยา พี่น้องเครือญาติ กันเองทะเลาะกันเพียงเพื่อแย่งสิ่งที่ไม่ต้องการมาจากอีกฝ่ายหนึ่งประเทศไทยของเราอันได้ชื่อว่าเป็น "สยามเมืองยิ้ม" เมื่อไม่นานมาทั้งในชนบทและในเมือง มีน้ำดื่มใส่ตุ่มดินไว้หน้าบ้านสำหรับผู้เดินทาง มีอาหารแบ่งปันกันกับเพื่อนบ้านใกล้เคียง หากเดินทางไกลยังไม่ถึงจุดหมายก็อาศัยนอนศาลาวัด ไม่ต้องนอนโรงแรม ตอนเช้าใส่บาตรก่อนกินข้าว เวลาเดินขรवासพบเจอพระสงฆ์ในระหว่างทาง จะนั่ง ยืน หรือหลบทางให้ด้วยความอ่อนน้อม เป็นต้น เราจะหันกลับมาพิจารณาว่า ถ้าความอ่อนน้อม เกิดขึ้นจะดีอย่างไร ความอ่อนน้อมนั้นมีทั้งที่ต้องแสดงออกให้รู้ว่าเป็นการแสดงความอ่อนน้อม เช่น ขนบธรรมเนียมของไทยเมื่อไปในที่ใด ๆ ก็ รู้จัก “ไปลามาไหว้” แสดงความอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ หรือใน บางโอกาสเราอาจไม่ต้องแสดงออกทางกาย เช่น การแสดงความอ่อนน้อมโดยไม่ตีเสมอหลบหลู่ คุณท่าน เป็นต้น ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้า ทรงตั้ง สังคมสงฆ์ขึ้น เพื่อให้เป็นแบบอย่างของสังคม ทั้งในส่วนสังคมสงฆ์และสังคมผู้ครองเรือน ในสังคมสงฆ์นั้น ทรงสอนสาวกให้แสดงความเคารพกัน ตามลำดับพรรษา คือผู้ที่บวชเข้ามาในพระธรรมวินัย ก่อนจะได้รับ ความเคารพจากผู้ที่บวชภายหลัง ภิกษุผู้ก่อนกว่า พึงเรียก ภิกษุผู้แก่กว่า “กันต” หรือ “อายุสมา” ก็ได้ (วิ.ม. (บาลี) 4/64-67/57-69, วิ.ม. (ไทย) 4/64-67/82-92)

ยังมีคำสอนเกี่ยวข้องกับ ความอ่อนน้อมมากมาย ดังปรากฏในพระสูตรต่าง ๆ เช่นในมงคลสูตรที่ว่า “ความเคารพและความอ่อนน้อม เป็นมงคลอันสูงสุด” (ขุ.ข. (บาลี) 25/9/4, ขุ.ข. (ไทย) 25/9/8. คารวโ จ นิวาโต)

โดยเป็นการแสดงถึงความอ่อนน้อมที่ประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ คือ

- 1) มีกิริยาที่อ่อนน้อม
- 2) มีวาจาที่อ่อนหวาน
- 3) มีจิตใจที่อ่อนโยน

ความเคารพเป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่งพระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นมงคลอันสูงสุด พื้นฐานสำคัญของความเคารพ ได้แก่ ศีลหรือวินัยอันเป็นข้อวัตรปฏิบัติเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ของคนในสังคม และพึงศึกษาให้ครบกระบวนการของการศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา หลักการทั้ง 3 ประการนี้ ช่วยเสริมสร้างให้คนมีหลักครองใจ และมีวินัยยิ่งขึ้นส่งผลให้เกิดความอ่อนน้อมในตัวเองบุคคลและสิ่งต่าง ๆ โดยการมองเห็นและตระหนักถึง คุณค่าที่มีอยู่ในตัวบุคคลและสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น นอกจากนี้แล้ว ศรัทธา ได้แก่ ความเชื่อและความ เลื่อมใส ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดความอ่อนน้อม แต่ศรัทธาที่ดีนั้น ต้องเป็นศรัทธาที่มีปัญญาเป็น เครื่องกำกับ จึงจะเป็นศรัทธาที่ถูกต้องแท้จริง (พระมหาหมวด สกกธมโม (โณมศรี) 2547)

หลักธรรมที่ส่งเสริมความอ่อนน้อม ได้แก่ สาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความ ระลึกถึงกัน ทำให้มีความเคารพกัน ช่วยเหลือกัน และสามัคคีพร้อมเพรียงกันและอปริหานิยธรรม คือ ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ช่างเสริมสร้างให้มีความเคารพกันตามลำดับผู้ใหญ่ผู้น้อย สอนให้รู้จักเคารพผู้ใหญ่ให้ใหญ่ ทำให้เป็นคนอ่อนน้อม และมีสัมมาคารวะมารยาทไทย เช่น การกราบ การไหว้ ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา แสดงให้เห็นว่าคนไทยมีสัมมาคารวะมีความอ่อนน้อม นับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา ในพระพุทธศาสนาแม้การที่ผู้มีศรัทธาเข้ามาขออุปสมบทด้วยความอ่อนน้อมแล้ว พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ได้รับการบรรพชาเป็นสามเณรก่อน หรือมาจากศาสนาอื่นก็ต้องต้องมี

การประพตติ ตติถยปวิรวาสก่อนเพื่อขออุปสมบทเป็นภิกษุ ดังเช่นเรื่องของสามเณรวาสุฏฐะ และสามเณรภารทวาชะ เป็นต้น (ที.ปา.อ. 1/111/45) แต่ในปัจจุบันสภาพสังคม ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมวัตถุนิยมและ บริโภคนิยม ทำให้เรื่องความเคารพกันอย่างที่เคยปฏิบัติมา เริ่มมีที่ท่าว่าจะลดน้อยถอยลง เช่น ลูกไม่ เคารพพ่อแม่ พี่น้องไม่รักกัน เพราะฉะนั้น หากบุคคลทุกฝ่ายในสังคม ได้ศึกษาหลักการเกี่ยวกับความ อ่อนน้อม รู้ความหมาย คุณค่าของความอ่อนน้อม ประโยชน์และโทษที่จะได้รับ จากการปฏิบัติสามารถนำหลักการเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในสังคมชีวิตประจำวัน ย่อมมีส่วนช่วยแก้ปัญหาชีวิต อันจะ ส่งผลให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าและผาสุกมั่นคงสืบต่อไป

เสขียวัตตรบรรพตฐานของการมีความอ่อนน้อม สังคมสงฆ์เป็นสังคมใหญ่มีระเบียบแบบแผนได้แก่ พระธรรมวินัย ที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติ ไว้ให้ยึดถือปฏิบัติตามกัลยบุตร ที่มาบวชในพระพุทธศาสนา ต่างก็มาจาก ต่างทิศ ต่างตระกูลและต่างความคิดเห็น เมื่อมาอยู่รวมกันจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ ให้ถือปฏิบัติ ได้แก่ การถือนิสสัยหมายความว่า ก่อนเคยประพตติปฏิบัติแบบใด แต่เมื่อมาอยู่รวมกันเข้าแล้ว การประพตติปฏิบัติ ต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยยึดถือปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นหลัก

สังคมอินเดียในสมัยก่อนพุทธกาลและแม้ในสมัยพุทธกาลตกอยู่ในอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ซึ่งเป็นศาสนาชนชั้นปกครองที่เรียกตนเองว่าอารยัน ได้ตั้งขึ้นและใช้เป็นเครื่องมือในการปกครอง ทั้งนี้โดยศาสนาพราหมณ์สอนไว้ว่า ชีวิตของมนุษย์ขึ้นอยู่กับพรหมลิขิตคือเมื่อพระพรหม ผู้ยิ่งใหญ่ได้ทรงลิขิตให้ผู้ใดเกิดในวรรณะใดแล้ว ผู้นั้นจะต้องอยู่ในวรรณะนั้นไปจนตลอดชีวิต จะเปลี่ยนเป็นวรรณะอื่นไม่ได้และเรียกชาวพื้นเมืองเดิมที่ตนปกครองว่า มลิกชะ คือเป็น อนารยชน (พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต) 2532 : 359-160)

ความอ่อนน้อมนั้น เป็นเหตุแห่งความเจริญและความสามัคคีพร้อมเพรียงกันหากอยู่กันอย่างไม่มีลำดับชั้นไม่รู้จัก กันแต่ อาวุโส หา ความสงบ ความผาสุกความเจริญได้ยาก

ดังเรื่องสัตว์ 3 สหาย พระพุทธองค์ทรงแสดงเรื่องนี้แก่ภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลายในอดีตกาล มีสัตว์ 3 สหายคือ นกกระทา ลิงและช้าง พลายอาศัยอยู่ที่ต้นไทรในป่าหิมพานต์ ครั้งแรกสัตว์ทั้งสามอยู่อย่างไม่ว่ากัน วางตัวไม่เหมาะสมเพราะไม่รู้ว่ามีใครเกิดก่อนหลัง สืบสนกันไปมา อยู่มาวันหนึ่ง ทั้งหมดได้ปรึกษากันว่า นี่พวกเรา ทำอย่างไรจึงจะรู้ได้ว่าพวกเรา 3 สหาย ผู้ใดคือ ผู้สูงวัยกว่ากันจะได้สักการะเคารพนับถือบูชาและเชื่อฟังผู้นั้นจากนั้นก็ถามกันและกันว่าสหายทั้งหลาย พวกท่านรู้จักต้นไทรนี้ ตั้งแต่เมื่อใดได้เคยไหน

ช้างตอบว่าเมื่อครั้งเรายังเล็กอยู่ เราเคยเดินคร่อมต้นไทรต้นนี้ ยอดไทรพอระท้องของเรา เราจำเรื่องเก่านี้ได้

ลิงตอบว่าเมื่อเรายังเล็กเราเคยนั่งบนพื้นดิน เคี้ยวกินยอดไทรต้นนี้ เราจำเรื่องเก่านี้ได้ ส่วนนกกระทาตอบว่า เพื่อนทั้งหลาย ที่โน้นมีต้นไทรใหญ่ เรากินผลของต้นไทรนั้นแล้วได้ถ่ายมูลไว้ที่นี้ ต้นไทรต้นนี้เกิดจากผลของต้นไทรนั้น ดังนั้น เราจึงเป็นผู้ใหญ่โดยชาติกำเนิด ลิงและช้างพลายจึงได้กล่าวกับนกกระทาว่า บรรดาเราทั้งหลาย ท่านคือผู้ใหญ่กว่าโดยชาติกำเนิด เราทั้ง 2 จะสักการะเคารพ นับถือ บูชาและเชื่อฟังท่าน

จากนั้น นกกระทาได้ให้ลิงกับช้างพลาย สมาทานศีล 5 และตนเองก็รักษาศีล 5 ด้วย ทั้งหมดจึงอยู่กันอย่างความสุข (ขุ.ชา. (ไทย) 27/7/15) นรชนเหล่าใดฉลาดในธรรมประพตติอ่อนน้อมต่อบุคคลผู้เจริญ (ขุ.ชา.อ. (ไทย) 1/37/301) ทั้งหมด นรชนเหล่านั้นเป็นผู้ได้รับการสรรเสริญในปัจจุบันและมีสุคติภาพในเบื้องหน้า

ความอ่อนน้อมต้องสมบูรณ์พร้อมด้วยกาย วาจา และใจในพระสูตรเถรวาทยังได้กล่าวถึง อานิสงส์ของความอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ไว้ว่า “ธรรมทั้ง 4 ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อม เจริญแก่บุคคลผู้มีปกติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่เป็นนิตย์” (อง.จตุกก. (ไทย) 21/58/83)

พระพุทธศาสนาให้ความใส่ใจในความรู้จักประพฤติดอ่อนน้อมถ่อมตนโดยต้องคำนึงถึง ความ เป็นผู้เจริญด้วย คุณวุฒิ วิทยุฒิ ชาติวุฒิ นั้นเอง

นาคีมีพิษเพียง สุริโย

เลื่อยบ่ท่าเดโช แซ่ม้า

พิษน้อยหยิงยโส แมลงปอง

ชูแต่ทางเองอ้า อดอ้างฤทธิ์ฯ(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาดิศร 2560)

ในส่วนของศาสนาเต๋า ท่านปรมาจารย์เล่าจื้อ (Lao-Tzu) ได้พยายามปลูกฝังความอ่อนน้อม ให้สาธุศิษย์และมนุษยชาติ ซึ่งปรากฏอยู่ในคัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง” และเป็นส่วนหนึ่งที่ใช้ในการฝึกอบรม พัฒนาจิตใจในการทำงานตามแนวปรัชญาของท่านเล่าจื้อ มีหลักธรรมเรื่องความอ่อนน้อมอยู่ด้วย หลายข้อ เช่น “ไม่เย่อหยิ่งจองหอง มีความอ่อนน้อม ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่ยกตนข่มท่าน ไม่ อดอ้างฝีมือ” เป็นต้น ปรัชญาของท่านเล่าจื้อได้ครอบคลุมสัตว์ทั้งหลายความรอบรู้ ความสามารถ บังคับตนเองการทำใจให้เป็นสมาธิ (พจนา จันทรสันติ, 2559) หลักจริยศาสตร์เต๋า “เต๋าเต๋อจิง” ได้ย้า ถึงความสงบ ง่าย อ่อนโยน การพบกันระหว่างขงจื้อกับเล่าจื้อ เกิดขึ้นเมื่อขงจื้อมีอายุประมาณ 35 ปี ขณะนั้นขงจื้อเริ่มมีชื่อเสียงในฐานะปราชญ์หนุ่มใหญ่ที่ปราดเปรื่อง และได้ตั้งสำนักเปิดรับลูกศิษย์ เพื่อเล่าเรียนวิชาทั้งทางด้านปรัชญาความคิดและการใช้อาวุธ ดังเช่น การยิงธนู มีลูกศิษย์มากมาย ทั้ง จากคนมีฐานะต่ำต้อยทางสังคมที่มาจากชนบท และบุตรหลานขุนนางกับคนมีฐานะในเมือง ส่วน เล่าจื้อมีชื่อเสียงขจรไปไกลกว่าขงจื้อ ในฐานะเป็นปราชญ์ผู้นิยมวิถีแห่งธรรมชาติ หลังจากที่ได้สละ ตำแหน่งงานราชการระดับสูงอย่างไม่หวนคืนกลับ ขงจื้อ เป็นคนใฝ่รู้ ถึงแม้จะมีฐานะเป็นอาจารย์ เจ้าของสำนักมีลูกศิษย์มากมาย แต่ก็ยังใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ และวันหนึ่งก็ออกเดินทางจาก สำนักไปเสาะแสวงหาเล่าจื้อ ที่อยู่ต่างเมืองแสนไกล แล้วก็ได้พบ เมื่อขงจื้อพบกับเล่าจื้อ ขงจื้อก็แสดง ความนอบน้อมในฐานะผู้มีอาวุโสน้อยกว่า บอกเล่าจื้อว่าเดินทางมาหาเพราะอยากเรียนรู้จากเล่าจื้อ เล่าจื้อต้อนรับขงจื้อ ชื่นชมในความอ่อนน้อมของขงจื้อ แต่บอกขงจื้อว่า ยินดีต้อนรับขงจื้อ และชี้แนะ บางอย่างแก่ขงจื้อ ถึงแม้เล่าจื้อจะไม่ได้สนทนากับขงจื้อในช่วงเวลาประมาณ 30 วันนั้น เล่าจื้อก็ เข้าถึงวิถีแนวคิดของขงจื้ออย่างลึกซึ้ง ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากลูกศิษย์ของเล่าจื้อผู้ได้รับมอบหมาย ให้อยู่ กับขงจื้อ เป็นผู้นำทางขงจื้อไปศึกษาดูด้วยตนเอง และก็จึงได้รับทราบความคิดของขงจื้ออย่างดี ขงจื้อ ได้พบกับเล่าจื้ออีกครั้งก็เมื่อ เล่าจื้อได้เห็นแล้วว่า ขงจื้อได้เรียนรู้สิ่งที่ขงจื้อปรารถนาแล้ว และจึงถึง เวลาที่ขงจื้อจะเดินทางกลับไปยังเมืองที่ขงจื้ออยู่ ในการพบกันของขงจื้อกับเล่าจื้อเป็นครั้งสุดท้าย ขงจื้อบอกเล่าจื้อว่า เข้าใจในวิธีการสอนของเล่าจื้อและขงจื้อก็ได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากมาย เล่าจื้อ บอกว่า มีคนมากมายมาขอเรียนรู้กับเล่าจื้อ แต่ส่วนใหญ่ก็ผิดหวัง เพราะไม่ได้เรียนรู้กับเล่าจื้อโดยตรง และจึงละทิ้งความตั้งใจไป มีแต่ขงจื้อที่มีความมุ่งมั่นและใฝ่รู้อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม เล่าจื้อก็เข้าใจ หลักคิดของขงจื้อ ในเรื่องการแก้ปัญหาของสังคมมนุษย์ ให้เกียรติ ในความยึดมั่นในหลักคิดของขงจื้อ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้ให้ข้อคิดในฐานะเป็นผู้อาวุโสกว่าแก่ขงจื้อ สองปราชญ์แห่ง อารยะธรรม ตะวันออก ขงจื้อเปรียบเล่าจื้อว่าเหมือนมังกร มีความอ่อนน้อมในทุกสถานที่เสมอ (ชัยวัฒน์ คุประต กุล, โพสต์ Today-แมกกาซีน, (8/6/59))

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าทั้งในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเต๋าให้ความสำคัญต่อ “ความอ่อนน้อม” ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำมาศึกษาเปรียบเทียบในประเด็นต่อไปนี้ คือ นิยาม ความหมาย บทบาทหน้าที่ วิธีปฏิบัติและเป้าหมาย ว่ามีความเหมือนและความแตกต่างกันอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาคำสอนเรื่องความอ่อนน้อมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- 2 เพื่อศึกษาคำสอนเรื่องความอ่อนน้อมในศาสนาเต๋า
- 3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความอ่อนน้อมของพระพุทธศาสนากับศาสนาเต๋า

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบคำสอนเรื่อง “ความอ่อนน้อม” ของพระพุทธศาสนาเถรวาทกับ “ความอ่อนน้อม” ของศาสนาเต๋าโดยเน้นการศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary research) ในประเด็นเกี่ยวกับความหมาย บทบาทหน้าที่ วิธีปฏิบัติและเป้าหมายที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ของศาสนาทั้งสองและเอกสารงานนิพนธ์อื่น ๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ความอ่อนน้อม สรุปความว่า ท่านสอนให้มีการอ่อนน้อมเพราะคนเราถ้ามีการอ่อนน้อมแล้ว ก็จะนำมาซึ่งกำลัง อันมหาศาลเพราะปกติ ความอ่อนน้อมนั้นไม่ใช่หมายความว่าอ่อนแอ มีสุภาษิตที่ ปู่ ย่า ตา ยาย ท่านสอนกันมาว่า “จงมีความอ่อนโยนแต่อย่าอ่อนแอ จงแข็งแรงแต่อย่าแข็งกระด้าง” แข็งแรงกับแข็ง กระด้างมันก็ไม่เหมือนกัน การอ่อนน้อมนี้มีได้หมายความว่าเราเป็นคนอ่อนแอ แต่ว่าเป็นคนที่อ่อน น้อมคนที่มีความอ่อนน้อมจะไปที่ไหน ย่อมเป็นที่เคารพรักใคร่นับถือของคนทั่วไป พระพุทธเจ้าก็ทรง ถือว่าความเคารพบนอบ หรือความอ่อนน้อมนั้นเป็นมงคลอันสูงสุดของชีวิต ประการหนึ่ง (จันทน์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต, 2558 : 7)

ความอ่อนน้อมว่า สิ่งทั้งหลายเจริญเติบโตขึ้นด้วยน้ำ แต่น้ำไม่พยายามเลื่อนตัวเองขึ้นไปในระดับสูง น้ำกลับพอใจอยู่ในที่ต่ำ (ด้วยความอ่อนน้อม) นี้แหละคือธรรมชาติของเต๋า ชีวิตที่เป็นไปอย่างง่าย ๆ ถูก ๆ ไม่อัครฐาน ใหญ่โต ไม่มีการแก่งแย่ง แข่งเด่น แข่งดี ปลอ่ยให้เป็นตามวิวัฒนาการของธรรมชาติ ไม่มีการดิ้นรน เพื่อแสวงหาตำแหน่งแห่งที่ให้เกิดอำนาจแก่ตน ทำประโยชน์ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน คือชีวิตที่มี ความสุขสูงสุด ตามธรรมชาติของท่านเล่าจื๊อ (เสฐียร พันธรัณย์ ราชบัณฑิต, 2534 : 228)

ความอ่อนน้อมว่า “การฝึกที่จะมีชีวิตของเราอย่าง คนที่จะเห็นว่า เราจะก้าวไปที่ไหนก็ได้ ถ้าเราอ่อนน้อมประดุจนี้จะเปิดรับเรา อันนั้นเป็นการกระทำ ของเรา เวลาที่ท่านไปที่ไหนก็ตาม ท่านต้องรู้ว่า ทุกคนจะยินดีพอใจที่จะต้อนรับ คนที่รู้จัก กิริยามารยาทในการที่จะทำให้รู้สึกพอใจ ในการที่จะคบค้าสมาคมกับเรา แล้วความอ่อนน้อมจะเป็น คุณธรรมของเราที่จะทำให้ทุกคนเปิดประตูรับเรา เป็นบุญที่ท่านควรจะทำ เป็นสิ่งที่ท่านสามารถ ทำได้โดยไม่ต้องใช้เงินทองเลย การที่เราจะรู้จักฝึกฝนให้ กายของเรา วาจาของเราอ่อนน้อม เป็น พื้นฐานของการใช้ชีวิตในการที่จะถักทอไปกับผู้อื่นนั้น เราจะต้องรู้ว่า ความกระด้าง ความอหังการ จะได้รับการปฏิเสธ แต่ความอ่อนโยนและอ่อนน้อมนั้น จะเป็นประตูเปิดทางของเรา ขอให้ท่านก้าว เดินไปในชีวิตของท่านอย่างคนที่อ่อนน้อมพร้อมกับ ความรู้

ตื่น และเบิกบาน อ่อนน้อม เพราะ เคารพการทำงานของทุกคน มองเห็นคนทุกคนมีคุณค่า เพราะการทำงานของเขา เราอ่อนน้อมกันเพราะการทำหน้าที่ ความอ่อนน้อมของเราจึงเป็นความแข็งแกร่งในจิตวิญญาณของเราเป็นความมั่นคง ความอ่อนน้อม จึงเป็นความอาจหาญอย่างหนึ่ง เป็นบุญของเราที่พึงกระทำความอ่อนน้อม ขอให้มีความสุขที่ได้อ่อนน้อม เพิ่มความสุขอย่างนี้ทำให้แข็งแรงทั้งกายและใจ ในชีวิตประจำวัน” (เสถียรธรรมสถาน,2559)

แนวคิดของเต๋าสรุปว่า หากผู้ปกครองไม่เจตนา ยกย่องผู้ปรีชาสามารถประชาชนก็จะไม่แก่งแย่งลาภยศ หากผู้ปกครองไม่แสวงหาสิ่งล้ำค่าหายาก ประชาชนก็จะไม่คิดพิสมัย ความฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม จนกลายเป็นโจร ดังนั้นวัตถุประสงค์ในการปกครองประเทศอย่างอริยบุคคล คือ ใช้ความอ่อนน้อมทำให้ประชาชนอ่อนน้อมคล้อยตาม (กลั่นสุคนธ์ อริยฉัตรกุล,2546)

เต๋าต้องการให้มนุษย์นำคัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง” ของ ท่านเล่าจื๊อ มาศึกษาและปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จนกว่าจะเข้าถึงเต๋าได้ในที่สุด ซึ่งจะต้องเริ่มเป็นผู้กระทำตนเป็นผู้มี “คุณธรรม” คือ “เด็ก” หมายถึงคำสอนที่มีการอบรมบ่มนิสัย ให้เป็นผู้มีคุณธรรมต่อตนเองและผู้อื่น “เต๋า” นั้นเมื่อใดที่มนุษย์ไม่รู้จัก “เต๋า” และไม่เห็น ความสำคัญของ “เต๋า” เมื่อนั้น มนุษย์ก็จะถูกสอนให้ทำความดี เมื่อใด มนุษย์ย่อหย่อนต่อการทำ ความดี เมื่อนั้น ก็จะถูกสอนให้มีเมตตากรุณา (เจื้อจันท์ อัมพรธ,2556)

สรุป ประโยชน์ของความอ่อนน้อมนั้นเป็นสิ่งที่มิอยู่จริงในมวลมนุษยชาติ ความสำคัญจึงอยู่ที่การศึกษาของมนุษยชาติ หากศึกษาเรียนรู้เข้าใจแนวคิดทฤษฎีของความอ่อนน้อม และสามารถควบคุมความประพฤติ มีความสำนึกในความอ่อนน้อม ว่าเป็นความดี มีความรู้สึกที่ดีเกิดขึ้นในตนก่อนที่จะทำบาปทบาทหน้าที่ และปฏิบัติตามคำสอน ในเรื่องความอ่อนน้อมนั้น ให้เข้าสู่เป้าหมายได้ย่อมเกิดผลดีต่อครอบครัวและสังคม สร้างสรรค์ มิตรภาพ สันติภาพ ภารตภาพ ให้เกิดขึ้นได้ในสังคม

หลักสัปปริสธรรมสรุปว่า ผู้ทำงานร่วมกันต้องมีคุณธรรมและความอ่อนน้อม งานนั้นจึง จะสำเร็จผลอย่างมีประสิทธิภาพ พุทธศาสนาเถรวาท พบว่า การพัฒนาต้องเริ่มตั้งแต่เยาว์วัย โดย การส่งเสริมพัฒนาการที่ดีในทุกด้านให้แก่เด็ก ๆ ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ จากนั้นพัฒนาตามหลักไตรสิกขา กรรมฐาน อิทธิบาท 4 และคุณธรรมอื่น ๆ เชื่อมโยงกับ จริยธรรม ภูมิธรรม จริตนิสัย (นพรัตน์ พัฒนสัญญา,2543)

ได้ศึกษา พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ เฉพาะกรณีก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดนครศรีธรรมราช คุณลักษณะของผู้นำคือบุคคลใดก็ตามที่มีอิทธิพลเหนือคนอื่น มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มระหว่างทำงานด้วยความอ่อนน้อม กิจการของกลุ่มดำเนินไปสำเร็จตามเป้าหมาย (สุรศักดิ์ ม่วงทอง ,2543)

จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนา กล่าวถึง ความอ่อนน้อม ว่าเป็นเรื่องที่สามารถนำไปประพฤติดุปฏิบัติได้คนที่ทำได้ ฝึกได้ ก็เป็นคนดี มีความอ่อน เป็นมงคลสูงสุดประการหนึ่ง ศาสนาเต๋ากล่าวถึงความอ่อนน้อม ว่าเป็นไปโดยธรรมชาติ คนที่ชอบการอ่อนน้อมเป็นบุคลิก (characteristic) ส่วนคนที่แข็งกระด้างก็เป็นเช่นนั้นเอง ถ้าหาก ไม่ฝึกฝน ให้เป็นไปตามธรรมชาติ ผู้วิจัยเชื่อว่าการทำงานวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเมื่อศึกษาทำความเข้าใจให้มาก พอสมควรแล้วสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันในครอบครัว สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Method)

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเอกสารที่ใช้ในการศึกษาแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

1 ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและคัมภีร์ “เต๋าเต๋อจิง”

ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ วรรณคดี ฎีกา อนุฎีกา ปกรณวิเสส รวมถึงตำราเอกสารงานวิจัย ตลอดจนงานนิพนธ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธและเต๋า

รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบ

สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ประการที่ 1 ได้ผลการวิจัยว่า จากการศึกษาวิจัยในภาคเอกสารแสดงให้เห็นว่าแนวคิดในความอ่อนน้อมของพระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง มงคลสูตร ข้อ 23 นิวาโต แปลว่า ความอ่อนน้อม ไม่มีลมออก ไม่แบ่ง มีเรื่องของมหาบุรุษลักษณะ ที่แสดงว่า พระพุทธเจ้าทรงมีความอ่อนน้อมต่อญาติผู้ใหญ่ และได้ทำบุญไว้นานับประการ และเมื่อตรัสรู้แล้วก็มีพระอัครสาวก เบื้องขวาเป็นดั่งเสนาบดี คือพระสารีบุตร ก็มีเป็นผู้มีความอ่อนน้อมต่ออาจารย์ผู้แนะนำให้รู้จัก พระพุทธเจ้า และเมื่อครั้งหนึ่งถูกพระภิกษุกล่าวหาว่าไม่อ่อนน้อมก็ได้ บันลือสีหนาท ว่าด้วยความ อ่อนน้อม จนพระภิกษุผู้มีสัมมาทิฐิถึงกับน้ำตาไหล แผ่นดินก็ไหวรับรู้ และเมื่อครั้งทูลลาพระศาสดา กลับไปนิพพานที่บ้านมารดา ก็แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ เหาะขึ้นไปสูง 7 ช่วงลำตาล แล้วลงมาราบแทบ พระบาท ด้วยความนอบน้อมก่อนพากันออกเดินทางไป

รวมทั้งเรื่องความเสื่อมใน ปราภวสูตร ที่แสดงถึงความเสื่อม (Degeneration) ความเจริญ (Development) ของบุคคลไว้ถึง 12 ประการ ในประการที่ 7 กล่าวว่า ความหยิ่ง เพราะชาติ เพราะทรัพย์ เพราะโคตร ลบหลู่ดูหมิ่นผู้อื่น ก็เป็นทางแห่งความเสื่อมประการหนึ่ง นอกนั้นยังมีนิทานชาดกประกอบใน ติตติรชาดก เรื่อง นกกระหา ลิง และช้าง ว่าใครมีอายุมากกว่ากันจะได้แสดง ความอ่อนน้อมกันได้ถูกต้อง และยังมีสังคยสูตร กล่าวถึงความอ่อนน้อมของบุคคล ที่ต้องพึงพาอาศัยกัน ในสังคม เช่น บิดามารดากับบุตรธิดา ครูอาจารย์กับศิษย์ ฯลฯ

ประการสุดท้าย เมื่อพุทธศาสนิกชนไปทำบุญ ถวายทานกับพระสงฆ์ การให้พรของพระสงฆ์ จะกล่าวเป็นภาษาบาลีว่า “อภิวาทนสลีสสุ นิจจ วุฒทา ปายิโน จตุตาโร ธมมา วทนติ อายุ วณโณ สุข พล” แปลว่า “ผู้ที่มีความอ่อนน้อมอยู่เป็นนิจ ย่อมเจริญด้วยธรรม 4 ประการคือ อายุ วัณณะ สุข และมีพละกำลัง” เมื่อเข้าใจความหมาย บทบาทหน้าที่และวิธีปฏิบัติแล้ว หลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่จะต้องใช้อยู่เสมอ ๆ ในการกระทำความดีงามให้เกิดขึ้นคือ อิทธิบาท 4 อันประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ความอ่อนน้อมก็จะเกิดขึ้นตามขั้นตอนเหล่านั้นโดยไม่ยากไม่ลำบาก เมื่อสังคยรอบด้านอันประกอบไปด้วย ผู้คนต่างระดับกัน การประยุกต์ใช้ความอ่อนน้อมให้มีประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ต้องอาศัย การมีกัลยาณมิตร และ ปรโตโมหะ ฟังเสียงบุคคลรอบข้าง การสร้างความอ่อนน้อมก็ย่อมจะเกิดขึ้นมากมายในสังคม สังคมไทยย่อมมีความอ่อนน้อมอัน เกิดขึ้นจากการอบรมฝึกฝนปลูกฝังดีแล้ว จากตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศ และไปสู่สากลโลก

วัตถุประสงค์ประการที่ 2 ได้ผลจากการวิจัยว่า การอ่อนน้อมของ “ศาสนาเต๋า” นั้น ต้องอาศัยการสังเกตธรรมชาติเป็นหลัก ถ้าบุคคลที่ยังไม่เข้าใจความหมายของความอ่อนน้อมก็ให้ทำความเข้าใจธรรมชาติของ “น้ำ” ความอ่อนน้อมนั้นเช่นเดียวกับน้ำ ที่มีประโยชน์ต่อสรรพสิ่ง ชีวิตนี้ถ้า

ดำเนินไปด้วยหลัก 4 ประการ คือ จื้อใจ จื้อเซิง จื้อจกและอีเต้า หมายถึงความอ่อนน้อมจะเกิดได้ก็มีหลักการให้ปฏิบัติได้คือ รู้จักตนเองให้ถูกต้องว่ารู้เรื่องความอ่อนน้อมมากน้อยเพียงใด ถ้าเรายังไม่มีความอ่อน ในตนจะสามารถชนะใจตนได้หรือไม่ รู้จักความพอเพียงดีเพียงใด และจื้อเต้า เมื่อมีเต้าเป็นอุดมคติแล้วยอมทำสิ่งนั้น ให้สำเร็จได้โดยมี ความอ่อนน้อมเป็นพื้นฐานในด้านจิตใจ

ท่านเล่าจื้อได้กล่าวถึงความอ่อนน้อมไว้ในหลักสำคัญของเต้าไว้ 3 ประการ คือ

1. การมีความรัก จะช่วยให้เรากล้าหาญ (เมตตากฤษฎา)

2. การทำแต่พอควร จะทำให้เราเป็นคนเรียบง่ายมีจิตใจกว้างขวาง (ความกระหมัดกระหม่อม)

3. การไม่เป็นเอกในโลก ทำให้เรารู้จักเป็นผู้ตามที่ดี (ความอ่อนน้อม)

คุณธรรม 3 ประการนี้ เป็นหลักปฏิบัติที่จะทำให้บุคคลได้รับชัยชนะและปลอดภัยจาก ความทุกข์ทั้งปวงในโลก

ด้านสาระที่สำคัญของความอ่อนน้อม คือ การเข้าถึงเต้าและการรวมอยู่กับเต้า ซึ่งหมายถึงการดำเนินชีวิตตามธรรมชาติ เล่าจื้อเห็นว่า การด้นรนฝืนวิถีของธรรมชาติเป็นสิ่งไร้ประโยชน์ ไม่มีสิ่งใดดีหรือเลวในตัวเอง มนุษย์เป็นผู้ตัดสินตามความรู้สึกส่วนตัวว่า สิ่งนั้นดีหรือเลว แล้วปล่อยตัวให้เคลิบเคลิ้มไปกับการตัดสินนั้น หนทางนำไปสู่ความสุข คือ การยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้น การดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายตามธรรมชาติ ไม่แก่งแย่งแข่งขัน ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน มีความอดทนอ่อนน้อมถ่อมตน จุดหมายในชีวิตไม่ใช่เกียรติยศชื่อเสียง แต่เป็นความสงบที่เกิดจากการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ

แนวคิดสำคัญอีกประการหนึ่งในศาสนาเต้าคือเรื่อง “หยินหยาง” ซึ่งหมายถึง ธรรมชาติที่เป็นของคู่ตรงกันข้าม สิ่งที่เป็นของคู่

หยิน (yīn) คือพลังลบ มีลักษณะสีดำ เป็นพลังความมืด พบในทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้ความหนาวเย็น ความมืด อ่อนนุ่ม ชื้นแฉะ ลึกกลับ และเปลี่ยนแปลง เช่น เงามืด น้ำ ฯลฯ

หยาง (yáng) คือพลังบวก มีลักษณะสีขาว เป็นพลังแสงสว่าง พบในทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้ความอบอุ่น สว่างไสว มั่นคง สดใส เช่น ดวงอาทิตย์ ไฟ ฯลฯ

เอกภพเกิดขึ้นโดยมีหยินและหยาง จากการปะทะกันของสองสิ่งนี้ ทุกสิ่งทุกอย่างก็อุบัติขึ้นมา ทุกสิ่งทุกอย่างมีพลังทั้งสองนี้ทั้งนั้น บางครั้ง “หยิน” อาจมีพลังแข็งแรง แต่บางครั้ง “หยาง” ก็มีพลังมากกว่า ยกตัวอย่างเช่น ท่อนไม้ ตามปกติเป็น หยิน แต่เมื่อโยนเข้าไปในกองไฟก็เปลี่ยนรูปเป็น หยางไป ในชีวิตจริง หยินและหยางก่อให้เกิดความล้มเหลวและความสำเร็จ เป็นต้น เช่นเดียวกันหยางและหยินไม่ใช่เป็นตัวแทนของความดีและความชั่ว แต่ทั้งสองนี้มีความจำเป็นต่อกฎเกณฑ์และระเบียบของเอกภพ ทั้งสองนี้ไม่ใช่อยู่ในภาวะปะทะกันตลอดเวลา แต่ยามใดมีความสามัคคีกัน ทั้งสองอย่างนี้ก็จะเป็นสิ่งดีด้วยกัน มนุษย์เกิดมา 2 เพศ จึงมีหยินและหยางอยู่ด้วยกัน หากเข้าถึงคำสอนของเล่าจื้อ และนำพลังทั้งสองนี้ มาประยุกต์ใช้ทำให้เกิดประโยชน์ ด้วยความสามัคคีกันความอ่อนน้อมอันเป็นพลังหยางที่มีอยู่ในทุกคน โลกนี้จะมี สันติภาพ ปราศจากสงครามด้วยการฝึกฝนศึกษาอบรมตนบ่มเพาะปลูกฝัง (cultivate) เช่นเดียวกับการปลูกต้นไม้ เมื่อลงมือบ่มเพาะเมล็ดพันธ์แล้ว ก็ต้องเฝ้าดูแลรักษาเพื่อให้เมล็ดพันธ์นั้นได้เจริญเติบโต ให้ความร่มเย็นต่อไปในอนาคตอยู่นิรันดร์

วัตถุประสงค์ประการที่ 3 ได้ผลจากการวิจัยว่า การศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอน เรื่องความอ่อนน้อมของพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเต้า

การศึกษาเปรียบเทียบความหมายของความอ่อนน้อม มีทั้งความเหมือนและความต่าง ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาเต๋า ก็มีการอธิบายเรื่องน้ำในมหาสมุทร ซึ่งเป็นที่ไหลมารวมกัน ของน้ำ จากทุกสารทิศจะต้องมีระดับพื้นที่ต่ำกว่าพื้นที่ตรงต้นน้ำทั้งหลาย ฉะนั้น เหมือนต้นข้าวที่เกิด บนผืนนาที่อุดมสมบูรณ์ รวงข้าวจึงอ่อนน้อมลง ด้วยน้ำหนักของเมล็ดข้าว น้ำในมหาสมุทรก็ไม่เคยล้น เมล็ดข้าวที่เต็มรวงใช้ทำเป็นอาหารรับประทานได้ ผู้ที่จะรับการถ่ายทอดคุณความดีจากบุคคล ทั้งหลายก็จะต้องมีความอ่อนน้อมก่อน ฉะนั้น ถ้าทำตัวได้อย่างนั้น ย่อมเป็นทางมาแห่งความ เจริญรุ่งเรือง และความสำเร็จในชีวิตอย่างแท้จริง และเข้าไปสู่ความสันติสุขได้

การศึกษาเปรียบเทียบ บทบาทหน้าที่ ของความอ่อนน้อมในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับ ศาสนาเต๋า มีบทบาทหน้าที่พื้นฐานคล้ายกัน พระพุทธศาสนาเถรวาทสอนบทบาทหน้าที่ในเบื้องต้น คือรู้ความอ่อนน้อมมีที่มันในตนต้องเป็นความต้องการอ่อนน้อมด้วยกายวาจาใจต่อคนรอบข้างตั้งแต่พ่อแม่ ครูอาจารย์ มิตรสหาย และคนงาน ส่วนที่แตกต่างนั้น เถรวาทใช้คำว่าต้องทำ (command) ส่วน เต๋านั้นเล่าจื๊อสอนให้มีความอ่อนน้อม โดยสังเกตจากธรรมชาติ ดูความอ่อนน้อมของต้นไม้และสายน้ำ ที่มองเห็นได้ง่าย ๆ เป็นพลังงานที่ซ่อนเร้นอยู่ในตน เมื่อรู้และได้ฝึกฝนก็จะได้รับความดีงามความอ่อน น้อม มีหน้าที่โดยธรรมชาติที่จะได้ปฏิบัติต่อกัน เมื่อมีภาระหน้าที่ต้องทำก็ทำด้วยความเข้าใจเต็มใจทำ ถ้าเป็นรัฐ ประชาชนของรัฐนั้นก็มีความเป็นอยู่อย่างอ่อนน้อม เพราะไม่รังเกียจสิ่งที่รัฐทำ และรัฐก็ไม่ ออกกฎหมายมาบีบบังคับ สันติภาพก็เกิดได้เอง

การศึกษาเปรียบเทียบ วิธีปฏิบัติเพื่อความอ่อนน้อมในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนา เต๋า เพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์ จะแยกเป็น 3 ระดับดังนี้

(1) หลักคำสอนในการปฏิบัติเพื่อตนเอง ถ้ากล่าวถึงความสัมพันธ์เชิงสังคมไม่แตกต่างกัน พระพุทธศาสนาให้ข้อปฏิบัติย่อย มีอิทธิบาท 4 เป็นขั้นตอนในการปฏิบัติ ส่วนเต๋าสอนให้รู้ตัว รู้จัก พอ รู้จักละ อ่อนน้อมไม่ฝืนธรรมชาติ

(2) หลักปฏิบัติตนในสังคม ทั้งสองแนวคิดไม่แตกต่างกันคืออยู่ในสังคมด้วยความอ่อนน้อม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่แก่งแย่งแข่งขัน เข้าใจการสร้างสังคมที่เป็นสุข

(3) หลักปฏิบัติสูงสุดเพื่อหลุดพ้น พุทธเถรวาทพูดถึงความสิ้นไปแห่งอาสวกิเลส ศาสนา เต๋า พูดถึง อมตะ ความว่างเปล่า กลับคืนสู่ เต๋า คือสภาวะธรรมชาติแห่งสรรพสิ่งไม่มีที่ สิ้นสุด

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้แนวคิดทฤษฎีใหม่ที่ได้รับมาจากผลการวิจัย เพื่อการศึกษา แนวทาง ในการสร้างความอ่อนน้อม เพื่อการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรจัดให้มีหลักสูตรความอ่อนน้อมเพิ่มมากขึ้นเพราะความอ่อนน้อมจะเป็นประโยชน์ต่อ สังคมในยุคปัจจุบันมาก เมื่อมองย้อนกลับไปในอดีต สังคมไทยเริ่มมีสิ่งนี้น้อยลงไปมาก

(2) ควรส่งเสริมการเรียนการศึกษาเพื่อสร้างแนวทางของความอ่อนน้อมในสถานศึกษาให้ มากขึ้น จัดอบรมพัฒนาจิต เพื่อให้ผู้เรียนมีปัญญาเห็นความหมาย บทบาทหน้าที่ วิธีปฏิบัติ และ เป้าหมาย พร้อมทั้งจัดพัฒนาอบรมวิทยากรให้มีความรู้ในการถ่ายทอดความอ่อนน้อมไปยังผู้ที่มารับ การอบรม

(3) ควรมีการจัดพิมพ์ตำราผลงานของพระพุทธศาสนาเถรวาทหรือศาสนาเต๋า ตลอดจนถึง นักวิชาการในสายอื่น เพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษาเพิ่มมากขึ้น

(4) การวิจัยครั้งต่อไป จะต้องทำการศึกษาเปรียบเทียบ แนวความคิดของศาสนาอื่น ทั้ง ตะวันออกและตะวันตกที่มีแนวคิดโดดเด่น

(5) จะต้องศึกษาหลักการอ่อนน้อมระหว่างนักการศาสนาที่เป็นนักวิชาการในปัจจุบัน หรือ อาจมีผู้รู้ในประเทศไทยว่าใครควรส่งเสริมสนับสนุน เพื่อให้ได้ผล ตามเป้าหมาย

บรรณานุกรม

พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

พระไตรปิฎกอรรถกถา ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คัมภีร์เต๋าเต๋อจิงฉบับรากฐานก่อเกิดสิ่งปาฏิหาริย์ (2537) อาจารย์จ้าวเมี่ยวก้อ, แปลโดย

กลิ่นสุคนธ์ วงศ์สุนทร : กรุงเทพมหานคร, บริษัทเหล่าจื้อเต๋อเต๋อซิ่นชีสากล จำกัด,

พระพรหมมุนี (พิมพ์ ธมมธโร), (2505). พระสาเกตศาสนา. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสตราจารย์พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ (2558). ราชบัณฑิต,

ปรีชา ช้างขวัญยืน ศาสตราจารย์, (2559). ปรัชญากับวิถีชีวิต, กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์,

พระกวีวรรณ (จำนงค์ ชุตินธโร ป.ธ.9) (2556). พรหมชาลสูตร, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สหธรรมิก,

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2546) พจนานุกรม ฉบับประมวลศัพท์, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์

มหาจุฬาฯ,

พระพรหมคุณาภรณ์ (ปยุตโต) (2551). พุทธธรรม, กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมิก,

สมเด็จมหาวิรวงศ์ (พิมพ์ ธมมธโร) (2537). มงคลยถาชีวิต, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์ ครูสภา,

ศาสตราจารย์พิเศษเสฐียร พันธรั้ง (มปป) ราชบัณฑิต ศาสนาเปรียบเทียบ, โรงพิมพ์มหาจุฬาฯ,

กทม.

สุวรรณา สถาอานันท์. (2556) กระแสธารปรัชญาจีน : ข้อโต้แย้งเรื่องธรรมชาติ อำนาจ และจารีต,

กรุงเทพฯ : สยามปริทัศน์,

แสง จันทรงาม, รศ. (2529). ศาสนศาสตร์. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,

สุจิตรา รัตนัน, ดร. (2538). ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล,

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2541). ประวัติศาสตร์ศาสนา. กรุงเทพฯ : รวมสาสน์,

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2513). ศาสนาเปรียบเทียบ, พระนคร: เกษมบรรณกิจ.

พระมหาหมวด สุภกธโม (โถมศรี) (2547) การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องความเคารพ

ในพระพุทธศาสนา, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นพรัตน์ พัฒนสัญญา (2554) หลักการพัฒนาบุคคล เพื่อความเป็นผู้นำตามหลักอภิปไตยและ

หลักสัพปรีธรรม, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

สุรศักดิ์ ม่วงทอง (2554). พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ เฉพาะกรณี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

จังหวัดนครศรีธรรมราช, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,